

Arbetsorsakade besvär

2003

AM0502

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Arbetsmarknad

A.2 Statistikområde

Arbetsmiljö

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

A.4 Ansvarig

Myndighet/organisation: Arbetsmiljöverket

Adress: 171 84 Solna

Kontaktperson: Jan Weiner

Telefon: 08-730 90 00

Telefax: 08-730 98 43

E-post: jan.weiner@av.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: SCB

Adress: Box 24 300, 104 51 Stockholm

Kontaktperson: Madeleine Bastin

Telefon: 08-506 946 54

Telefax: 08- 506 949 16

E-post: madeleine.bastin@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

Uppgifterna är skyddade enligt 9 kap 4§ sekretesslagen (SFS 1980:100). Mikrodata som gör identifikation av objekt möjlig lämnas inte ut. Ingen gallring av data på magnetband har skett sedan undersökningarna startade 1991.

A.9 EU-reglering

Ingen EU-reglering av undersökningen finns.

A.10 Syfte och historik

Syftet med undersökningen om Arbetsorsakade besvär är att beskriva besvär som människor relaterar till sitt arbete, var i kroppen besvären finns och vad i arbetet som kan ha orsakat dem. Undersökningen om Arbetsorsakade besvär har genomförts årligen sedan 1991 och är en tvärsnittsredovisning som ger information om hur många som angivit olika besvär av arbetet under en viss period och besvärens placering i kroppen. De rapporterade besvären redovisas efter en detaljerad yrkes- och näringsgrens-indelning samt efter socioekonomisk indelning, ålder och kön.

A.11 Statistikanvändning

Användare: Departement och myndigheter, främst Arbetsmarknadsdepartementet, Arbetsmiljöverket, Arbetslivsinstitutet och andra arbetslivs- och arbetsmarknadsforskare, yrkesmedicinska kliniker, branschorganisationer, arbetsmarknadens parter, företagshälsovården, massmedia.

Användning: Statistiken skall ge underlag för att besvara olika frågeställningar inom arbetsmiljöområdet och ge underlag för prioriteringar av olika arbetsmiljöinsatser. Statistiken kan användas som referensdata mot vilken man kan relatera egna lokala förhållanden och för avstämning mot statistiken över rapporterade arbetsskador (ISA).

A.12 Uppläggning och genomförande

Tillägg till AKU. Telefonintervju.

Samtliga sysselsatta (16-64 år) som är folkbokförda inom landet, cirka 4 milj.

Data samlas in via tilläggsfrågor som ställs till intervjupersonen i direkt anslutning till Arbetskraftundersökningen. Efter den ordinarie AKU-intervjun ställs till samtliga två frågor om man haft 1) fysiska besvär, 2) andra besvär (stress, psykiska besvär etc) som följd av arbetet, som gjort det svårt att arbeta eller utföra det dagliga hemarbetet. De som svarade jakande på någon eller båda frågorna fick följdfrågor omfattande ca 5 minuter.

Undersökningen har genomförts med samma definitioner och metodik sedan starten 1991, urvalsstorlekarna har varierat något beroende på att antalet sysselsatta enligt Arbetskraftundersökningarna varierat.

Undersökningarna 1991-1994 är helt jämförbara vad avser frågor och variabler. Fr.o.m. 1995 är frågeformuläret ändrat. Det omfattar fler variabler och inleds med två frågor mot tidigare en om fysiska resp andra besvär som följd av arbetet. De inledande frågorna (tidigare en inledande fråga) avgör om intervjupersonen tillställs ytterligare frågor. Smärre justeringar har gjorts i frågeformuläret 2002.

Fr.o.m. 1996 års undersökning redovisas näringsgrensindelningen enligt SNI92. Tidigare års undersökningar är omkodade till SNI92.

Fr.o.m. 1997 års undersökning redovisas yrke efter Standard för svensk yrkesklassificering.

Datainsamlingen för 2003 års undersökning pågick från början av januari till ett

par dagar in i april.

Statistiska meddelanden publiceras ca 3 månader efter referensperioden slut.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Undersökningen genomförs av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Arbetsmiljöverket. Undersökningen om arbetsorsakade besvär syftar till att kartlägga de hälsoproblem som orsakats av arbetet för de sysselsatta på svenska arbetsmarknaden. Kartläggningen avser besvär till följd av arbetet människor haft under de senaste tolv månaderna. Undersökningen är en urvalsundersökning som ger information om hur många som angivit att de haft besvär av arbetet under en viss period samt besvärens placering i kroppen och vad i arbetet som kan ha orsakat problemen. Undersökningen har genomförts årligen sedan 1991 som tillägg till AKU. De i AKU insamlade uppgifterna utnyttjas som bakgrundsinformation för att särredovisa olika grupper i arbetslivet.

Undersökningen har genomförts med samma definitioner och metodik sedan starten 1991, urvalsstorlekarna har varierat något beroende på att antalet sysselsatta enligt Arbetskraftundersökningarna varierat. Urvalet i 1999 års undersökning var hälften så stort som vid övriga undersökningar. Detta beroende på på EUs tillägg.

Undersökningarna 1991-1994 är helt jämförbara vad avser frågor och variabler. Fr.o.m. 1995 är frågeformuläret ändrat. Det omfattar fler variabler och inleds med två frågor mot tidigare en om fysiska resp andra besvär som följd av arbetet. De inledande frågorna (tidigare en inledande fråga) avgör om intervjupersonen tillställs ytterligare frågor.

Fr.o.m. 1996 års undersökning redovisas näringsgrensindelningen enligt SNI92. Tidigare års undersökningar är omkodade till SNI92.

Fr.o.m. 1997 års undersökning redovisas yrke efter Standard för svensk yrkesklassificering.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

1.1.1 Objekt och population

Samtliga sysselsatta (16-64 år) som är folkbokförda inom landet, cirka 4 milj.

1.1.2 Variabler

Yrke: bakgrundsvariabel från AKU
Näringsgren: bakgrundsvariabel från AKU
Socioekonomisk indelning: bakgrundsvariabel från AKU
Kön: bakgrundsvariabel från AKU
Ålder: bakgrundsvariabel från AKU
Fysiska eller andra besvär till följd av arbetsolycka, färdolycka eller av andra orsaker
Inträffandeår
Sjukfrånvaro och dess längd
Kontakt med läkare
Besvärens placering i kroppen
Orsak till besvären
Om rehabiliteringsutredning genomförts
Förändring av arbetsuppgifter
Om besvären anmälts som arbetsskada, om inte, orsak till detta.

1.1.3 Statistiska mått

Procent, uppräknade tal

1.1.4 Redovisningsgrupper

Yrke, näringsgren, socioekonomisk indelning, kön, ålder

1.1.5 Referenstider

Datainsamlingen för undersökningen 2003 pågick från början av januari till ett par veckor in i april. Frågorna avsåg huvudsakligen förhållanden under de senaste 12 månaderna.

1.2 Fullständighet

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

En osäkerhetskälla för undersökningen är att den är baserad på urval. Som alltid för urvalsstatistik beror statistikuppgiftens osäkerhet av den aktuella redovisningsgruppens storlek.

2.2 Osäkerhetskällor

Förutom urvalsosäkerheten påverkas tillförlitligheten i undersökningen av frågemetoden och hur intervjupersonerna tolkar frågorna. Se även "Att utveckla sociala indikatorer - en surveyansats belyst med exemplet arbetsmiljö" (A. Wikman, *Urval nr 21, SCB 1991*).

I projektet MOA (moderna arbets- och livsvillkor för kvinnor och män) har utförligt beskrivits hur respondenter tolkar olika frågor. Projektrapporter finns att hämta i pdf-filer på www.slll.se/yrkesmedicin.

2.2.1 Urval

Urvalsramen är personer i åldern 16-64 år som deltagit i AKU. Vid urvalsdragningen till AKU sker en indelning i strata efter län, kön, medborgarskap och sysselsättning enligt sysselsättningsregistret (RAMS). Inom varje stratum sorteras personerna efter ålder, därefter dras ett systematiskt urval för varje månad. Vart och ett av urvalen, som varje månad består av ca 21 000 personer, roteras på så sätt att en åttondel förnyas mellan två på varandra följande undersökningstillfällen. Personer i urvalet intervjuas en gång per kvartal, sammanlagt åtta gånger under två år, varefter de byts ut mot nya.

Undersökningen om arbetsorsakade besvär utnyttjar ca 65 procent av AKU:s urval under de tre månader som undersökningen genomförs. För 2003 års undersökning uppgick urvalet till 39 233 personer.

2.2.2 Ramtäckning

Uppdatering av AKU:s urval sker ca 3 veckor före den aktuella mät månaden med avseende på flyttningar, dödsfall och civilstånds- och medborgarskapsförändringar. Förändringar som sker mellan uppdateringen och intervjutillfället kan leda till övertäckning (dödsfall eller flyttning).

Undertäckningen utgörs av de personer som blivit folkbokförda i Sverige mellan urvalsdragningen och undersökningstillfället.

2.2.3 Mätning

Undersökningen genomförs numera det första kvartalet varje år.

Undersökningen har genomförts sedan 1991 som en tilläggsundersökning till ett delurval av AKU. Datainsamlingen för besvärsundersökningen påbörjas i direkt anslutning till telefonintervjun i AKU. Efter det att den ordinarie AKU-intervjun avslutas ställs till samtliga intervjuade som ingår i urvalet till besvärsundersökningen två frågor om man haft 1: fysiska besvär, 2: andra besvär (stress, psykiska besvär etc.) som följd av arbetet, som gjort det svårt att arbeta på jobbet eller utföra det dagliga hemarbetet. De som svarar ja på den ena eller båda frågorna får ytterligare 20 frågor. Tilläggsundersökningen tar ca 5 minuter. Mätfel uppstår om frågorna feltolkas. Tidigare metodstudier pekar på att relativt tillfredsställande svar fås med de frågor som använts, men vissa problem kvarstår alltid. Storleken på problemen kan vara svåra att ange, men omfattningen tros vara liten

2.2.4 Svartsbortfall

Bortfallet i AKU är 15,3 procent för de totalt 39 233 i den använda delen av AKU – utan hänsyn till om de är sysselsatta eller ej. Det är svårt att skatta hur stort bortfallet är bland de sysselsatta respektive bland de icke sysselsatta. Det är först när/om man får genomföra intervjun som man kan avgöra saken. Sysselsättningen förblir därför okänd bland dem som man inte når eller som avböjer att delta.

Denna rapport beskriver de *sysselsattas* arbetsorsakade besvär. Det vore därför mest relevant med uppgifter om bortfallet just bland dessa. Äldre bortfallsstudier visar ett lägre bortfall bland de sysselsatta än bland övriga, varför uppgiften ovan (15,3 %) torde innebära en viss överskattning som mått på bortfallet för de sysselsatta.

I denna rapport redovisas endast uppgifter om den sysselsatta befolkningen För 2003 års undersökning är det 24 278 sysselsatta som fått besvärfrågorna, och av dem har 23 879 deltagit. Bortfallet utgör således i detta steg 399 personer och utgör 1,6 procent av de sysselsatta i undersökningens urval. Av tablån nedan framgår att ungefär hälften av bortfallet består av vägran och resten av andra skäl.

Bortfallets eventuellt snedvridande effekter begränsas till del genom att resultaten efterstratifieras, dvs. viktas så att fördelningarna i centrala bakgrundsvariabler förblir korrekta. I besvärundersökningen efterstratifieras urvalet efter skattningarna i AKU av antalet sysselsatta för variablerna kön, 3 åldersgrupper samt 26 yrkesgrupper.

2.2.5 Bearbetning

Uppgifterna i tilläggsfrågorna samlas in via datoriserade intervjuer, varvid maskinell granskning sker.

2.2.6 Modellantaganden

-

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Utifrån antalet enkätsvarande och med formeln i bilaga 1 kan signifikanta skillnader beräknas för andra konfidensintervall än det 95-procentiga som använts i denna rapport. Någon särskild redovisning av osäkerhetsmått görs ej i denna rapport.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningen genomförs årligen sedan 1991.

3.2 Framställningstid

Referensperioden är drygt tre månader och uppgifter finns i SCB:s statistiska databaser ca sju månader efter referensperiodens slut. Statistiska meddelanden publiceras ca tre månader efter referensperioden slut.

3.3 Punktlighet

Publiceringen sker enligt publiceringsplan för Sveriges officiella statistik (2001, SCB, Statistik 2004).

4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Undersökningen har genomförts med samma metodik och i huvudsak samma definitioner sedan starten 1991, urvalsstorleken har varierat något i AKU, och därmed också antalet intervjuade.

Undersökningarna 1991-1994 är jämförbara vad avser frågor och variabler. Fr.o.m. 1995 är frågeformuläret ändrat. Det omfattar fler variabler och inleds med två frågor (mot tidigare en) om fysiska respektive andra besvär som följd av arbetet. De inledande frågorna (tidigare en) avgör om intervjupersonen tillställs ytterligare frågor. Mindre justeringar har gjorts i frågeformuläret 1996 och 1998.

Nya frågor har tillkommit år 2001 och en fråga har utökats med ytterligare svarsalternativ 2003.

Fr.o.m. 1995 års undersökning redovisas näringsgrensindelningen enligt SNI92. Tidigare årgångar av undersökningen är omkodade från SNI69 till SNI92 med hjälp av en nyckel, som är utarbetad av och använd i samband med omkodning av AKUs resultat.

Fr.o.m. 1997 års undersökning redovisas yrke efter Standard för svenska yrkesklassificering (SSYK).

Nya och ändrade sätt att dela in näringsgrenar och att klassificera yrken medför svårigheter att göra jämförelser mellan resultat för nyare och äldre undersökningar i de fall en sådan jämförelse involverar dessa variabler.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Samkörningar görs med Arbetsmiljöundersökningen och med Arbetsmiljöverkets informationssystem om anmälda arbetsskador.

Arbetsmiljöverkets statistik över anmälda arbetsskador mäter inflödet av nya skador under ett kalenderår. Undersökningen om Arbetsorsakade besvär mäter beståndet av både nya och äldre kvarstående besvär. Begreppet arbetsorsakade besvär är vidare än begreppet arbetsskada.

För att skapa närmare förståelse för kvaliteten i de data som samlas in genom tilläggsfrågorna till AKU och de data som genereras i Arbetsmiljöverkets statistik över anmälda arbetsskador som redovisas från Informationssystemet om arbetsskador (ISA), har registersamkörningar genomförts vid tre tillfällen. Genom dessa jämförande studier ges möjlighet att bedöma på vilket sätt de båda systemen överensstämmer och på vilket sätt de skiljer sig åt. Analyser av materialet har utgivits i serien Bakgrundsfakta till arbetsmarknads- och utbildningsstatistiken under titeln *Arbetsskador och arbetsorsakade besvär*. En jämförande studie över två statistikprodukter, 1994:5 respektive Informationssystemet om arbetsskador och undersökningen om arbetsorsakade besvär – En jämförande studie, 1999:4. Den senare av rapporterna är även översatt till engelska och utgiven i samma serie, 2000:2. En tredje uppdaterad version är påbörjad och beräknas utkomma i samma skriftserie under sommaren 2003.

Det är viktigt att framhålla att inget av systemen kan ses som en valideringsnyckel för det andra. Båda systemen har sina speciella förutsättningar och systemen mäter till stor del olika saker.

5 Tillgänglighet och förstälighet

5.1 Spridningsformer

Produktens statistik publiceras i SCBs statistiska databaser, i Statistiska meddelanden serie AM (Am 43) och i andra rapporter. Vissa uppgifter finns på

Arbetsmiljöverkets och SCBs hemsidor.

5.2 Presentation

Tabeller, diagram och förklarande text i Statistiska meddelanden .

5.3 Dokumentation

SCB DOK

5.4 Tillgång till primärmaterial

5.5 Upplysningstjänster

Programmet för arbetsmiljö, SCB, tfn 08-506 940 00

SCBs hemsida - www.scb.se

Statistikenheten, Arbetsmiljöverket (AV), tfn 08 - 730 90 00

AVs hemsida - www.av.se

2004-09-27